

EL MARXISME I LA NOSTRA ÈPOCA¹

Lev Trotski

26 de febrer de 1939

---

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “Le marxisme et notre époque”, en, *Oeuvres*, tom 20, Publications de l’Institut Léon Trotsky, Grenoble, 1985, pp. 147-185.

El mètode de Marx

El marxisme i la ciència oficial

La llei del valor-treball

La desigualtat i l’exploració

La competència i el monopoli

La concentració de la riquesa i l’augment de les contradiccions de classe

L’ensenyança de Marx està perimida?

- a) La teoria de la pauperització
- b) L’exèrcit de reserva i la nova subclasse dels aturats
- c) La decadència de les classes mitjanes
- d) La crisi industrial
- e) La teoria de l’enfonsament

La decadència del capitalisme

El feixisme i el New Deal

Anomalia o norma?

El retorn al passat

Els savis i el marxisme

Les possibilitats de producció i la propietat privada

La ineluctabilitat del socialisme

El marxisme als Estats Units

L’espill ideal del capitalisme

Les metròpolis i les colònies

L’economia mundial planificada

Aquest llibre d'Otto Rühle és una exposició força condensada de les doctrines econòmiques fonamentals de Marx. Al capdavant, cap persona ha estat encara capaç d'exposar la teoria del treball millor que el mateix Marx.

Algunes de les argumentacions de Marx, particularment en el primer capítol, el més difícil, poden semblar-li al lector no iniciat massa discursives, ocioses o "metafísiques". En realitat, aquesta impressió és la conseqüència de què hom no té l'habitud de considerar d'una manera científica els fenòmens familiars. La mercaderia s'ha convertit en una part tan universalment difosa, tan familiar en la nostra vida quotidiana, que ni tan sols intentem preguntar-nos per què els homes ens separem d'objectes importants, necessaris per al sosteniment de la vida, per a canviar-los per petits discos d'or o de plata que no tenen cap utilitat, ells mateixos, en cap continent. L'exemple no es limita a la mercaderia. Totes i cadascuna de les categories de l'economia del mercat semblen ser acceptades sense anàlisi, per si mateixes, i com si fossen les bases naturals de les relacions humanes. No obstant, mentre les realitats del procés econòmic són el treball humà, les matèries primeres, les ferramentes, les màquines, la divisió del treball, la necessitat de distribuir els productes acabats entre els participants en el procés de producció, etcètera, les categories com ara mercaderia, moneda, salaris, capital, guany, impost, etcètera, són únicament reflexos meitat místics en els caps dels homes dels diversos aspectes d'un procés econòmic que no comprenen i que escapa al seu control. Per tal de desxifrar-los és indispensable una anàlisi científica.

Als Estats Units, on un home que posseeix un milió es considerat com que val un milió, els conceptes de l'economia de mercat han caigut molt més baix que en cap altre lloc. Tot recentment, els nord-americans no atorgaven més que un poc d'atenció a la naturalesa de les relacions econòmiques. Al país del sistema econòmic més puixant, la ciència econòmica era extremadament pobra. Fou necessària la profunda crisi actual de l'economia nord-americana per a posar bruscament l'opinió pública d'aqueix país davant dels problemes fonamentals de la societat capitalista. En tot cas, aquells que s'hagen acostumat a acceptar sense un examen rigorós les reflexions ideològiques sobre el desenvolupament econòmic, aquells que no hagen raonat, seguint els passos de Marx, sobre la naturalesa essencial de la mercaderia com la cèl·lula bàsica de l'organisme capitalista, estaran incapacitats per a comprendre científicament els fenòmens més importants de la nostra època.

El mètode de Marx

Malgrat haver definit la ciència com el coneixement dels fenòmens objectius de la naturalesa, l'home ha tractat tossudament i obstinada d'excloure's a si mateix de la ciència, reservant-se privilegis especials sota la forma de preteses relacions amb forces suprasensibles (religió) o amb preceptes morals eterns (idealisme). Marx privà l'home definitivament i per sempre d'aqueixos odiosos privilegis, considerant-lo com una anella natural en el procés evolutiu de la naturalesa material; considerant la societat humana com l'organització per a la producció i la distribució; considerant el capitalisme com una etapa en el desenvolupament de la societat humana.

La intenció de Marx no era descobrir les "lleis eternes" de l'economia. Negà l'existència de semblants lleis. La història del desenvolupament de la societat humana és la història de la successió de diversos sistemes econòmics, cada un dels quals actua d'acord amb les seues pròpies lleis. El passatge d'un sistema a l'altre ha estat determinat sempre per l'augment de les forces productives, és a dir, de la tècnica i de l'organització del treball. Fins a cert punt, els canvis socials són de caràcter quantitatiu i no alteren les bases de la societat, és a dir, les formes dominants de la propietat. Però arriba un punt en què les forces productives acrescudes ja no poden continuar tancades dins de les velles formes de la propietat; aleshores es produeix un canvi en l'ordre social, acompanyat de commocions. A la comuna primitiva la succeí o complementà l'esclavitud; l'esclavitud fou reemplaçada per la servitud amb la seua superestructura feudal; el desenvolupament comercial de les ciutats portà Europa, en el segle XVI, a l'ordre capitalista, que passà immediatament a través de diverses etapes. En *El Capital*, Marx no estudia l'economia en general, sinó l'economia *capitalista*, amb les seues lleis específiques. Dels altres sistemes econòmics, sols parla incidentalment i per tal de posar en clar les característiques del capitalisme.

L'economia de la família camperola primitiva, que es bastava a si mateixa, no tenia necessitat d'una economia política, perquè estava dominada, per una banda, per les forces de la naturalesa i, per l'altra banda, per les forces de la tradició. L'economia natural dels grecs i romans (completa en si mateixa) fonamentada en el treball dels esclaus, depenia de la voluntat dels propietaris dels esclaus, el "pla" dels quals estava determinat directament per les lleis de la naturalesa i de la rutina. El mateix pot dir-se també del règim medieval amb els seus camperols serfs. En tots aquests casos les relacions econòmiques eren clares i transparents, en estat brut, per dir-ho així. Però el cas de la societat contemporània és completament diferent. Ha destruït les velles relacions de l'economia tancada i els modes de treball del passat. Les noves relacions econòmiques han relacionat entre si les ciutats i les aldees, les províncies i les nacions. La divisió del treball ha abraçat tot el planeta. Després d'haver fet miques la tradició i la rutina, aqueixos lligams no s'han format segons un pla

definit sinó, més bé, independentment de la consciència i de la previsió humanes. La interdependència dels homes, els grups, les classes, les nacions, que en resulta de la divisió del treball, no està dirigida per ningú. Els homes treballen els uns per als altres sense conèixer-se entre si, sense conèixer les necessitats dels altres, amb l'esperança i, inclusivament, amb la seguretat que les seues relacions es regularan per si mateixes d'una o altra manera. I açò és, al capdavant, el que succeeix o, millor dit, és el que succeïa habitualment en altres temps.

És completament impossible cercar les causes dels fenòmens de la societat capitalista en la consciència subjectiva, en les intencions o plans dels seus membres. Els fenòmens objectius del capitalisme han estat reconeguts abans que la ciència s'haja aplicat a estudiar-los seriosament. Fins avui en dia la majoria dels homes res saben sobre les lleis que regeixen l'economia capitalista. La gran força del mètode de Marx estigué en abordar els fenòmens econòmics, no des del punt de vista subjectiu d'algunes persones, sinó des del punt de vista objectiu del desenvolupament de la societat en el seu conjunt, exactament igual que un naturalista aborda un rusc o un formiguer.

Per a la ciència econòmica allò que té una importància decisiva és el que fan els homes i com ho fan i no el que ells pensen respecte a les seues accions. En la base de la societat no es troben la religió i la moral sinó els recursos naturals i el treball. El mètode de Marx és materialista, perquè va de l'existència a la consciència i no inversament. El mètode de Marx és dialèctic, perquè considera la naturalesa i la societat en la seua evolució i la mateixa evolució com la lluita constant de forces antagoniques.

El marxisme i la ciència oficial

Marx tingué els seus predecessors. L'economia política clàssica (Adam Smith, David Ricardo) assolí el seu apogeu abans que el capitalisme no hagués assolit la seua maduresa, abans que comencés a témer el futur. Marx pagà a aquests dos grans clàssics el seu tribut de profunda gratitud. No obstant, l'error bàsic dels economistes clàssics era que consideraven el capitalisme com l'existència normal de la humanitat en totes les èpoques, mentre que aquest no era més que una etapa històrica en el desenvolupament de la societat. Marx començà criticant aqueixa economia política, explicà els seus errors, alhora que les contradiccions del mateix capitalisme, i demostrà que era inevitable l'enfonsament d'aquest regim. La ciència no pot assolir la seua meta en l'estudi hermèticament tancat de l'erudit, sinó en la societat dels homes "de carn i os". Tots els interessos i passions que esgarren la societat exerceixen la seua influència en el desenvolupament de la ciència, especialment de l'economia política, que és la ciència de la riquesa i de la pobresa. La lluita dels obrers contra la burgesia obligà els teòrics burgesos a girar l'esquena a l'anàlisi

científica del sistema d'exploració i a limitar-se a la simple descripció dels fets econòmics, a l'estudi del passat econòmic i, el que és infinitament pitjor, a una vertadera falsificació de la realitat amb el propòsit de justificar el règim capitalista. La doctrina econòmica que s'ha ensenyat fins al dia d'avui en les institucions oficials d'ensenyament i s'ha predicat en la premsa burgesa ens ofereix un important document sobre el treball, però no obstant és completament incapaç de comprendre el procés econòmic en el seu conjunt i descobrir-hi lleis i perspectives, ni té cap desig de fer-ho. L'economia política oficial ha mort.

La llei del valor-treball

En la societat contemporània el vincle cardinal entre els homes és l'intercanvi. Tot producte del treball, que entra en el procés d'intercanvi, esdevé mercaderia. Marx començà la seua investigació amb la mercaderia i deduí d'aqueixa cèl·lula fonamental de la societat capitalista les relacions socials que s'han format objectivament com la base de l'intercanvi, independentment de la voluntat de l'home. Aquest és l'únic mètode que permet resoldre aquest enigma fonamental: ¿com en la societat capitalista, en la qual cada home pensa només en si mateix i ningú pensa en els altres, s'han creat les relacions entre les diverses branques de l'economia indispensables per a la vida?

L'obrer ven la seua força de treball, l'agricultor porta el seu producte al mercat, el prestador o el banquer concedeixen préstecs, el comerciant ofereix un assortiment de mercaderies, l'industrial basteix una fàbrica, l'especulador compra i ven accions i bons, i cadascun d'ells té en consideració les seues pròpies conveniències, els seus plans privats, la seua pròpia opinió sobre els salaris i el benefici. No obstant, d'aquest caos d'esforços i d'accions individuals sorgeix un conjunt econòmic que, malgrat no ser harmoniós, permet a la societat, no obstant, no sols existir sinó, inclusivament, desenvolupar-se. Açò vol dir que, al capdavall, el caos no és, de cap manera, un caos, que, en determinada mesura, està regulat automàticament i inconscient. Comprendre el mecanisme que dona als diversos aspectes de l'economia un equilibri relatiu és descobrir les lleis objectives del capitalisme.

Evidentment, les lleis que regeixen les diverses esferes de l'economia capitalista, salaris, preus, arrendament, benefici, interès, crèdit, borsa, són nombroses i complexes. Però, en última instància, procedeixen d'una única llei descoberta per Marx i examinada per ell ben a fons: és la llei del valor-treball, que és, certament, el regulador fonamental de l'economia capitalista. L'essència d'aqueixa llei és simple. La societat disposa de certa reserva de força de treball viva. Aplicada a la naturalesa, aqueixa força engendra productes necessaris per a la satisfacció de les necessitats humanes. Com a conseqüència de la divisió del treball entre els productors independents, els productes prenen la forma de

mercaderies. Les mercaderies es canvien entre si en una proporció determinada, al principi directament i, més tard, per mitjà d'un intermediari: l'or o la moneda. La propietat essencial de les mercaderies, propietat que les fa iguals entre si, seguint certa relació, és el treball humà gastat per tal de produir-les (treball abstracte, treball en general) la base i la mesura del valor. La divisió del treball entre milions de productors no comporta la desintegració de la societat perquè les mercaderies són intercanviades d'acord amb el temps de treball socialment necessari exigít per a la seua producció. Per mitjà de l'acceptació i el rebuig de les mercaderies, el mercat, en la seua qualitat de terreny de l'intercanvi, decideix si contenen o no contenen en si mateixes el treball socialment necessari i, mercès a això, determina les quantitats de les diverses classes de mercaderies necessàries per a la societat i, en conseqüència també, la distribució de la força de treball entre les diferents branques de la producció.

Els processos reals del mercat són infinitament més complexos que el que hem exposat ací en poques línies. Així, els preus, en oscil·lar al voltant del valor del treball, fluctuen per damunt i per de sota dels seus valors. Les causes d'aqueixes variacions estan explicades, per complet, en el tercer volum d'*El Capital* on Marx descriu "el procés de la producció capitalista considerat en el seu conjunt". No obstant, per grans que puguen ser les diferències entre els preus i els valors de les mercaderies en els casos individuals, la suma de tots els preus és igual a la suma de tots els valors, perquè en últim terme únicament els valors que han estat creats pel treball humà es troben a disposició de la societat, i els preus no poden franquejar aquest límit, fins i tot si es té en compte el "monopoli dels preus" o el "trust"; on el treball no ha creat un valor nou, ni el mateix Rockefeller pot treure'n res.

La desigualtat i l'explotació

Però si les mercaderies s'intercanvien d'acord amb la quantitat de treball invertit en elles, com la desigualtat pot resultar-ne de la igualtat? Marx resolgué aqueix enigma exposant la naturalesa particular d'una de les mercaderies, que és a la base de totes les altres mercaderies: la força de treball. El propietari dels mitjans de producció, el capitalista, compra la força de treball. Com totes les altres mercaderies, la força de treball és valorada d'acord amb la quantitat de treball que conté, açò és, d'acord amb els mitjans de subsistència necessaris per al manteniment i la reproducció de la força de treball. Però el consum d'aquesta mercaderia (la força de treball) és treball, és a dir la creació de nous valors. La quantitat d'aqueixos valors és major que els que rep el treballador i que necessita per al seu manteniment. El capitalista compra força de treball per a explotar-la. Aqueixa explotació és la font de la desigualtat. Aquesta part del producte del treball, que contribueix a la subsistència del treballador, Marx l'anomena producte necessari; la part excedent que produeix el treballador l'anomena plus-vàlua. La plus-vàlua ha estat produïda per l'esclau, si no l'amo

d'esclaus no hauria mantingut esclaus. La plus-vàlua ha estat produïda pel serf, si no la servitud no hauria tingut cap utilitat per a la noblesa gran terratinent. Igualment la plus-vàlua és produïda (encara que en una escala infinitament més gran) pel treballador assalariat, si no el capitalista no tindria cap interès en comprar la força de treball. La lluita de classes no és una altra cosa que la lluita per la plus-vàlua. Qui posseeix la plus-vàlua és l'amo de l'estat, té la clau de l'Església, dels tribunals, de les ciències i de les arts.

La competència i el monopoli

Les relacions entre els capitalistes que exploten els treballadors estan determinades per la competència, que actua com el ressort principal del progrés capitalista. Les empreses grans gaudeixen, en relació amb les petites, de majors avantatges tècnics, financers, d'organització, econòmics i, "last but not least", polítics. Una quantitat major de capitals, que permet explotar un major nombre de treballadors, dóna inevitablement la victòria en una competència a qui els posseeix. Tal és la base de la concentració i centralització del capital.

En estimular el progrés i el desenvolupament de la tècnica, la competència no sols destrueix les capes de productors intermedis, sinó que es destrueix també a si mateixa. Sobre els cadàvers i semicadàvers dels capitalistes petits i mitjans emergeix un nombre cada vegada menor de magnats capitalistes cada vegada més poderosos. D'aquesta manera, de la competència *honest*, *democràtica* i *progressiva* sorgeix, irrevocablement, el monopoli *danyós*, *paràsit* i *reaccionari*. El seu predomini començà a afirmar-se a partir de 1880 i assumí la seua forma definitiva al començament del present segle. Ara, la victòria del monopoli és reconeguda obertament pels representants oficials de la societat burgesa².

No obstant, quan, en l'intent de preveure, mitjançant l'anàlisi, el futur del sistema capitalista, Marx demostrà per primera vegada que el monopoli és una conseqüència de les tendències inherents al capitalisme, el món burgès continuà considerant la competència com una llei eterna de la naturalesa.

L'eliminació de la competència pel monopoli assenjala el començament de la desintegració de la societat capitalista. La competència era el principal ressort creador del capitalisme i la justificació històrica del capitalista. Pel mateix fet, l'eliminació de la competència significa la transformació dels accionistes en paràsits socials. La competència necessitava determinades llibertats, una atmosfera liberal, un règim democràtic, un cosmopolitisme comercial. El monopoli reclama un govern tan autoritari com siga possible, muralles duaneres, les seues "pròpies" fonts de matèries primeres i mercats (colònies). L'última paraula en la desintegració del capital monopolista és el feixisme.

La concentració de la riquesa i l'augment de les contradiccions de classe

Els capitalistes i els seus defensors tracten per tots els mitjans d'ocultar, tant als ulls del poble com als dels fisc, l'abast real de la concentració de la riquesa. La premsa burgesa, amb menyspreu de l'evidència, intenta contínuament mantenir la il·lusió d'una distribució “democràtica” dels capitals invertits. El *New York Times*, amb pretensió de refutar els marxistes, assenyala que hi ha de tres a cinc milions de patrons individuals. És cert que les societats anònimes representen una concentració de capital major que els de tres a cinc milions de patrons individuals, encara que Estats Units compta amb “mig milió de societats”.

Aquests jocs amb dades globals i mitjanes té com a objecte no aclarir sinó ocultar la realitat. Des del començament de la guerra fins a 1923 el nombre de fàbriques i factories existents als Estats Units descendí del 100 al 98,7, mentre que la massa de producció industrial ascendí del 100 al 156,3. Durant els anys d'una prosperitat sensacional (1923-1929), quan semblava que tot el món estava en camí de fer-se ric, l'índex del nombre d'establiments disminuï de 100 a 93,8 mentre la producció augmentà de 100 a 113. No obstant, la concentració dels establiments industrials, limitada pel seu voluminos cos material, està molt per darrere de la concentració de les seues ànimes, és a dir del seu haver. En 1929 els Estats Units tenien en realitat més de 300.000 societats, com observa correctament el *New York Times*. Cal afegir únicament que 200 d'aquestes societats, és a dir, el 0,07 del nombre total, controlaven directament el 49,2% dels fons de totes les societats. Quatre anys més tard el percentatge havia augmentat ja al 56% i, durant els anys de l'administració de Roosevelt, indubtablement ha augmentat encara més. Dins d'aqueixes 200 societats anònimes principals el domini real pertany a una petita minoria³.

El mateix procés pot observar-se en els sistema de la banca i les assegurances. Cinc de les majors companyies d'assegurances dels Estats Units han absorbit no sols les altres companyies, sinó també molts bancs. El nombre total de bancs s'ha reduït per absorció, principalment sota la forma de les anomenades “mergers” (fusions). Aquest procés s'accelera ràpidament. Per damunt dels bancs s'eleva l'oligarquia dels superbancs. El capital bancari es fusiona amb el capital industrial sota la forma de supercapital financer. Suposant que la concentració de la indústria i dels bancs continue al mateix ritme que durant el darrer quart de segle (de fet aqueix ritme està en augment) en el curs del pròxim quart de segle, els homes dels trusts hauran acaparat tota l'economia del país.

Ens referim a les estadístiques dels Estats Units perquè són més exactes i més colpidores. Essencialment, el procés de concentració té caràcter internacional. A través de les diverses etapes del capitalisme, a través de totes les fases dels cicles conjunturals, a través de tots els règims polítics, a través dels períodes

pacífics com també a través dels períodes de conflictes armats, el procés de concentració de totes les grans fortunes en un nombre de mans cada vegada menor ha continuat i continuarà fins a la fi. Durant els anys de la gran guerra, quan les nacions estaven ferides de mort, quan els sistemes fiscals rodaven cap a l'abisme, arrossegant darrere d'ells les classes mitjanes, els homes dels trusts arreplegaven profits sense precedents en la sang i el fang. Les poderoses companyies dels Estats Units, durant els anys de guerra, doblaren, triplicaren, quadruplicaren, decuplicaren el seu capital i inflaren els seus dividendes fins al 300, el 400, 900%, i inclusivament més. En 1840, vuit anys abans de la publicació per Marx i Engels del *Manifest del Partit Comunista*, el famós escriptor francès Alexis de Tocqueville escrigué en un llibre intítulat *La democràcia a Amèrica*: “La gran riquesa tendeix a desaparèixer i el nombre de petites fortunes a augmentar”. Aquest pensament ha estat reiterat innumerables vegades, primer en referència als Estats Units, i després en referència a les altres joves democràcies, Austràlia i Nova Zelanda. La idea de Tocqueville ja era, certament, falsa en la seua època. No obstant, la vertadera concentració de la riquesa començà únicament després de la Guerra Civil nord-americana, en les vigílies de la mort de Tocqueville. Al començament de l'actual segle, el 2% de la població dels Estats Units posseïa ja més de la meitat de la riquesa total del país; en 1929 aqueix mateix 2% posseïa els 3/5 de la riquesa nacional. En la mateixa època, 36.000 famílies riques posseïen una renda tan gran com 11 milions de famílies de la classe mitjana i dels pobres. Durant la crisi de 1929-1933 els trusts no tenien necessitat d'apel·lar a la caritat pública; al contrari, s'elevaren encara més alt al mig de la declinació general de l'economia nacional. Durant la precària recuperació industrial que la seguí, produïda pel rent del New Deal, els homes dels trusts arreplegaren nous beneficis. El nombre dels aturats disminuï, en el millor dels casos, de 20 a 10 milions; durant el mateix temps, la nata de la societat capitalista, 6.000 persones com a màxim, recollí dividendes fantàstics. Açò és el que el Procurador general Robert H. Jackson revelà, amb el suport de xifres.

Però el concepte abstracte de “capital monopolista” està per a nosaltres ple de carn i os. Significa que un grapat de famílies⁴, unides pels lligams del parentiu i de l'interès comú en una oligarquia capitalista exclusiva, disposa del destí econòmic i polític d'una gran nació. Cal reconèixer forçosament que la llei marxista de la concentració del capital s'ha demostrat sempre d'acord amb els fets.

L'ensenyança de Marx està perimida?

Les qüestions de la competència, de la concentració de la riquesa i del monopoli porten naturalment a la qüestió de saber si en la nostra època la teoria econòmica de Marx no té més que un simple interès històric (com, per

exemple, la teoria d'Adam Smith) o si encara és actual. El criteri que permet respondre aquesta pregunta és simple: si la teoria permet apreciar correctament el curs del desenvolupament social i preveure el futur millor que no les altres teories, continua essent la teoria més avançada de la nostra època, encara que siga de fa diverses dècades d'anys.

El famós economista alemany Werner Sombart, que era virtualment un marxista al començament de la seua carrera, però que més tard revisà tots els aspectes més revolucionaris de la doctrina de Marx, oposà a *El Capital* de Marx el seu propi *Capitalisme*, que probablement és l'exposició apologètica més coneguda de l'economia burgesa en els darrers temps. Sombart escrigué: “Karl Marx profetitzà: *primo*, la misèria creixent dels treballadors assalariats; *secundo*, la “concentració” general, amb la desaparició de la classe dels artesans i dels camperols; *tercio*, l'enfonsament catastròfic del capitalisme. Res d'açò ha ocorregut”.

A aquest pronòstic equivocat, Sombart contraposa el seu propi diagnòstic, “estrictament científic”. El capitalisme continuarà (segons ell) transformant-se internament en la direcció en què ha començat ja a transformar-se en l'època del seu apogeu: en envellir, esdevindrà, de més a més, calmat, tranquil, raonable. Tractem de veure, encara que no siga més que en les seues línies generals, qui dels dos té raó: Marx, amb la seua predicció de la catàstrofe, o Sombart, que en nom de tota l'economia burgesa prometé que les coses s'arranjarien “calmadament, tranquil·lament i raonablement”. El lector convindrà que aquesta qüestió mereix ser examinada.

a) La teoria de la pauperització

“L'acumulació de riquesa en un pol (escrivia Marx seixanta anys abans de Sombart) és simultàniament acumulació de misèria, de suplici de treball, esclavitud, ignorància, brutalització o degradació moral al pol oposat, és a dir, al costat de la classe que *produceix el seu propi producte com a capital.*”⁵ Aqueixa tesi de Marx, coneguda amb el nom de “teoria de la pauperització”, ha estat sotmesa a atacs constants per part dels reformistes i socialdemòcrates, especialment durant el període de 1896 a 1914, quan el capitalisme es desenvolupà ràpidament i acordà certes concessions als treballadors, sobretot a la seua capa superior. Després de la Guerra Mundial, quan la burgesia, espantada pels seus propis crims i atemorida per la Revolució d'Octubre, s'endinsà pel camí de les reformes socials preconitzades, l'efecte de les quals fou anul·lat immediatament per la inflació i l'atur, la teoria de la transformació progressiva de la societat capitalista semblava completament assegurada davant dels ulls dels reformistes i dels professors burgesos. “El poder adquisitiu del

treball assalariat (ens assegurà Sombart en 1928) ha augmentat en proporció directa a l'expansió de la producció capitalista.”

De fet, la contradicció econòmica entre el proletariat i la burgesia s'agreuja durant els períodes més pròspers del desenvolupament capitalista, quan l'elevació del nivell de vida de determinades capes de treballadors, força esteses momentàniament, ocultava la disminució de la part del proletariat en la renda nacional. D'aquesta manera, tot just abans de caure en el marasme, la producció industrial dels Estats Units augmentà en un 50% entre 1920 i 1930, mentre que la suma pagada per salaris augmentà únicament en un 30%, que significa una tremenda disminució de la part dels treballadors en la renda nacional. En 1930 començà un augment de l'atur, que era un mal auguri, i en 1933 una ajuda, més o menys sistemàtica, als aturats, que reberen sota forma de subsidi a penes més de la meitat del que havien perdut en salaris.

La il·lusió del “progrés” ininterromput de totes les classes s'ha esvaït sense deixar rastre. La declinació relativa del nivell de vida de les masses ha donat lloc a una declinació absoluta. Els treballadors comencen per economitjar en els seus modestes plaers, després en els seus vestits i finalment en els seus aliments. Els articles i productes de qualitat mitjana són substituïts per la quincalla i la quincalla pel rebuig. Els sindicats comencen a assemblar-se a l'home que s'apropa a la rampa quan està caient per una escala amb forta pendent.

Amb el 6% de la població mundial, els Estats Units posseeix el 40% de la riquesa mundial. No obstant, un terç de la nació, com ho admet el mateix Roosevelt, està subalimentat, mal vestit i viu sota condicions indignes per a l'home. Què es podria dir, doncs, dels països molt menys privilegiats? La història del món capitalista des de l'última guerra ha confirmat irrefutablement l'anomenada “teoria de la depauperització”.

El règim feixista, que no fa altra cosa que portar fins a l'extrem els límits del declivi i de la reacció inherents a tot capitalisme imperialista, esdevingué indispensable quan la degeneració del capitalisme feu desaparèixer qualsevol possibilitat de mantenir il·lusions respecte a l'elevació del nivell de vida del proletariat. La dictadura feixista significa l'obert reconeixement de la tendència a l'empobriment, que encara tracten d'ocultar les democràcies imperialistes més riques. Mussolini i Hitler persegueixen el marxisme amb tant d'odi precisament perquè el seu propi règim és la confirmació més horrible dels pronòstics marxistes. El món civilitzat s'indignà, o fingí indignar-se, quan Göering, amb el to de botxí i de bufó que el caracteritza, declarà que els canons són més importants que la mantega, o quan Cagliostro-Casanova-Mussolini advertí els treballadors d'Itàlia que havien d'aprendre a estrènyer-se els cinturons de les seues camises negres. Però ¿que potser no ocorre en el fons el mateix en les democràcies imperialistes? Per tot arreu s'utilitza la mantega per a greixar els

canons. Els treballadors de França, Anglaterra i Estats Units aprenen a estrènyer-se els seus cinturons sense camises negres.

b) L'exèrcit de reserva i la nova subclasse dels aturats

L'exèrcit de reserva industrial forma part indispensable del mecanisme social del capitalisme, al igual que la reserva de màquines i de matèries primeres en les fàbriques o que l'estoc de productes manufacturats en els magatzems. Ni l'expansió general de la producció ni l'adaptació als fluxos i refluxos del cicle industrial serien possibles sense una reserva de força de treball. De la tendència general de desenvolupament del capitalisme (augment del capital constant, màquines i matèries primeres, en detriment del capital variable, força de treball) Marx en treu la conclusió següent: “*Com més gran és la riquesa social [...] més massiva és la superpoblació consolidada [...] com més gran és l'estrat de llàtzers de la classe obrera i l'exèrcit industrial de reserva, més gran és el pauperisme oficial. Heus ací la llei absoluta, general, de l'acumulació capitalista.*”⁶ Aquesta tesi, unida indissolublement a la “teoria de la pauperització” i denunciada durant molts anys com “exagerada, tendenciosa i demagògica”, s'ha convertit ara en la imatge teòrica irreprotxable de la realitat. L'actual exèrcit d'aturats ja no pot ser considerat com un “exèrcit de reserva”, perquè la seua massa fonamental ja no pot esperar trobar treball; al contrari, està destinat a ser engrossit amb una afluència constant de nous aturats. La desintegració del capitalisme ha engendrat tota una generació de joves que mai han tingut un ofici i que no tenen esperança alguna d'aconseguir-lo. Aquesta nova subclasse entre el proletariat i el semiproletariat està obligada a viure a costa de la societat. Hom ha calculat que durant nou anys (1930-1938) l'atur a costat a l'economia més de 43 milions d'anys de treball humà. Si es considera que en 1929, al cim de la prosperitat, hi havia dos milions d'aturats als Estats Units i que, durant aqueixos nous darrers anys, el nombre virtual de treballadors ha augmentat en 5 milions, el nombre total d'anys de treball humà perdut ha hagut de multiplicar-se. Un règim social afectat per semblant plaga es troba malalt de mort. El diagnòstic exacte d'aqueixa malaltia fou fet fa prop de vuitanta anys, quan la malaltia mateixa no era més que un simple germen.

c) La decadència de les classes mitjanes

Les xifres que demostren la concentració del capital, i que alhora indiquen el pes específic de la classe mitjana en la producció i la seua participació en la renda nacional, no han deixat de disminuir, al mateix temps que les petites empreses han estat, o bé completament absorbides o bé degradades i desproveïdes de la seua independència, convertint-se en un mer símbol d'un

patiment insuportable i d'una estretor desesperada. Al mateix temps, és cert, el desenvolupament del capitalisme ha estimulat considerablement un augment en l'exèrcit de tècnics, gerents, empleats, metges: en una paraula, l'anomenada "nova classe mitjana". Però aqueixa capa, l'augment de la qual no tenia ja misteris per a Marx, s'assembla poc a la vella classe mitjana, que en la propietat dels seus mitjans de producció tenia una garantia tangible d'independència econòmica. La nova "classe mitjana" depèn més directament dels capitalistes que els obrers. En efecte, aquests estan en gran manera sota la dominació d'aquesta classe; per altra banda, dins d'aquesta nova classe mitjana, s'ha verificat una sobreproducció considerable amb la seua corresponent conseqüència: la degradació social.

"La informació estadística digna de fe", declara una persona tan allunyada del marxisme com el ja citat Mr. Homer S. Cummings, "demostra que moltes unitats industrials han desaparegut completament i que el que ha ocorregut és una eliminació progressiva dels petits empresaris com un factor en la vida nord-americana". Però, objecta Sombart, "la concentració general, malgrat la desaparició de la classe d'artesans i camperols" no s'ha produït encara. Com tot teòric, Marx començà per aïllar les tendències fonamentals en la seua forma més pura; altrament hagués estat completament impossible comprendre el destí de la societat capitalista. Marx era, no obstant, capaç d'examinar el fenomen de la vida a la llum de l'anàlisi concreta, com un producte de la concatenació de diversos factors històrics. Les lleis de Newton no han estat invalidades pel fet que la velocitat en la caiguda dels cossos varia quan les condicions són diferents o que les òrbites dels planetes estan subjectes a variacions.

Per tal de comprendre el que hom anomena la "tenacitat" de les classes mitjanes és bo no perdre de vista que les dues tendències (la ruïna de les classes mitjanes i la proletarització d'aqueixes classes arruïnades), no es desenvolupa a una velocitat igual ni amb els mateixos límits. De la creixent preponderància de la màquina sobre la força de treball en resulta que com més avança la ruïna de les classes mitjanes més avantatja al procés de la seua proletarització; en efecte, en cert moment aquest últim pot cessar completament i inclús retrocedir.

Al igual que l'acció de les lleis fisiològiques produeix resultats diferents en un organisme en creixement dels que produeix en un en decadència, així també les lleis econòmiques de l'economia marxista actuen de manera distinta en un capitalisme en desenvolupament que en un capitalisme en desintegració. Aquesta diferència apareix amb especial claredat en les relacions mútues entre la ciutat i el camp. La població rural dels Estats Units, que creix relativament a un ritme més lent que el total de la població, ha continuat creixent en xifres absolutes fins a 1910, l'any en què depassà els 32 milions. Durant els vint anys següents, malgrat el ràpid augment de la població total del país, baixà a 30,4 milions, és a dir, disminuï en 1,6 milions. Però en 1935 s'elevà una altra vegada

a 32,8 milions, amb un augment de 2,4 milions en relació al 1930. Aquesta inversió de la tendència, sorprenent a primera vista, no refuta gens ni mica ni la tendència de la població urbana a créixer a costa de la població rural, ni la tendència de les classes mitjanes a atomitzar-se, mentre que al mateix temps, però, demostra força pertinentment la desintegració del sistema capitalista en el seu conjunt. L'augment de la població rural durant el període de crisi aguda de 1930-1935 s'explica senzillament pel fet que, al voltant de dos milions de pobladors urbans, o, parlant amb més exactitud, 2 milions d'aturats famolencs, es refugiaren en el camp, en terres abandonades pels camperols o en granges dels seus parents i amics, a fi d'emprar així la seua força de treball, rebutjada per la societat, en treballs productius d'economia natural i poder viure una existència mitjanament miserable en compte de totalment miserable.

No es tracta en aquest cas, doncs, d'una qüestió d'estabilitat dels petits grangers, artesans i comerciants, sinó més bé de l'abjecta misèria de la seua situació. Lluny de constituir una garantia per al futur, la classe mitjana és una relíquia malarada i tràgica del passat. Incapaç de suprimir-la per complet, el capitalisme l'ha reduïda al més baix grau de degradació i estretor. Al granger se li priva nos sols de la venda del seu lot de terreny i del guany del capital que hi ha invertit, sinó també d'una bona porció del seu salari. De la mateixa manera, la pobra gent que resideix en la ciutat ha gastat a poc a poc les seues reserves i cau en una existència que val poc més que la mort. La classe mitjana no és proletaritzada perquè és pauperitzada. També és tan difícil trobar, en aquest fet, un argument contra Marx com a favor del capitalisme.

d) La crisi industrial

El final del segle passat i el començament del present segle s'han caracteritzat per un progrés tan aclaparador del capitalisme, que les crisis cícliques semblaven no ser més que molèsties "accidentals". Durant els anys d'optimisme capitalista quasi universal els crítics de Marx ens asseguraven que el desenvolupament nacional i internacional dels "trusts", sindicats i cartells introduïa en el mercat una organització ben planejada i presagiava el triomf final sobre les crisis. Segons Sombart, les crisis havien estat ja "abolides" abans de la guerra pel mecanisme del mateix capitalisme, de tal manera que "el problema de les crisis ens deixa avui en dia virtualment indiferents". Ara, a penes deu anys més tard, aqueixes paraules sonen a burla, perquè el pronòstic de Marx se'ns apareix avui en dia en tota la mesura de la seua tràgica força.

És notable que la premsa capitalista, que pretén negar com pot l'existència mateixa dels monopolis, recorre a aqueixos mateixos monopolis per a negar com pot l'anarquia capitalista. Si seixanta famílies dirigeixen la vida econòmica dels Estats Units, observa irònicament *New York Times*: "açò demostraria que el

capitalisme nord-americà, lluny de ser anàrquic i sense cap pla... es troba organitzat amb gran precisió". Aquest argument falla el blanc. El capitalisme ha estat incapaç de desenvolupar una sola de les seues tendències fins al final. Així com la concentració de la riquesa no suprimeix la classe mitjana, tampoc el monopoli suprimeix la competència, només l'ofega i la conté. Ni el "pla" de cadascuna de les seixanta famílies ni les diverses variants d'aqueixos plans es troben interessats gens ni mica en la coordinació de les diferents branques de l'economia, sinó més bé en l'augment dels beneficis de la seua camarilla monopolista a costa d'altres camarilles i a costa de tota la nació. En últim terme, el xoc de semblants plans no fa més que aprofundir l'anarquia en l'economia nacional.

La crisi de 1929 esclatà als Estats Units un any després d'haver declarat Sombart la completa indiferència de la seua "ciència" respecte al problema de la crisi. Des del cim d'una prosperitat sense precedents, l'economia dels Estats Units fou llençada a l'abisme d'un marasme esfereïdor. Ningú podia haver concebut en l'època de Marx convulsions de tal magnitud. La renda nacional dels Estats Units s'havia elevat per primera vegada en 1920 a 69 mil milions de dòlars per a caure l'any següent a 50 mil milions de dòlars (un descens del 27%). Com a conseqüència de la prosperitat dels anys següents, la renda nacional s'elevà novament, en 1929, al seu punt màxim de 81 mil milions de dòlars, per a descendir en 1932 a 40 mil milions de dòlars, és a dir, a menys de la meitat! Durant els nou anys de 1930 a 1938 es perderen aproximadament 43 milions d'anys de treball humà i 133 mil milions de dòlars de la renda nacional, tenint en compte el treball i la renda de 1939. Si tot açò no és anarquia, quin pot ser el significat d'aquesta paraula?

e) La teoria de l'enfonsament

Els esperits i els cors dels intel·lectuals de la classe mitjana i dels buròcrates dels sindicats estigueren gairebé completament hipnotitzats per les gestes assolides pel capitalisme entre l'època de la mort de Marx i l'explosió de la Guerra Mundial. La idea del procés gradual (evolució) semblava haver-se assegurat per sempre, en tant que la idea de revolució era considerada com una mera relíquia de la barbàrie. A la predicció de Marx s'oposava la predicció contrària d'una distribució millor equilibrada de la renda nacional mercès la suavització de les contradiccions de classe i la reforma gradual de la societat capitalista. Jean Jaurès, el millor dotat dels socialdemòcrates d'aqueixa època clàssica, esperava omplir gradualment la democràcia política amb un contingut social. En això resideix l'essència del reformisme. Tal era la predicció oposada a la de Marx. Què en queda?

La vida del capitalisme monopolista de la nostra època és una cadena de crisis. Cada crisi és una catàstrofe. La necessitat d'escapar d'aqueixes catàstrofes parcials per mitjà de muralles duaneres, de la inflació, de l'augment de les despeses governamentals, dels deutes, etc., prepara el terreny per a altres crisis més profundes i més extenses. La lluita per aconseguir mercats, matèries primeres i colònies fa inevitables les catàstrofes militars. Aquestes darreres preparen, ineludiblement, les catàstrofes revolucionàries. Certament no és fàcil convenir amb Sombart que el capitalisme actual es fa cada vegada més "calmat, tranquil i raonable". Seria més encertat dir que està perdent els seus darrers vestigis de raó. En qualsevol cas no hi ha dubte que la "teoria de l'enfonsament" ha triomfat sobre la teoria del desenvolupament pacífic.

La decadència del capitalisme

Si bé el control de la producció pel mercat ha costat car a la societat, no és menys cert que la humanitat, fins a certa etapa, aproximadament fins a la Guerra Mundial, ha crescut, s'ha desenvolupat i s'ha enriquit a través de les crisis parcials i generals. La propietat privada dels mitjans de producció era en aqueixa època un factor relativament progressista. Però avui el domini cec de la llei del valor es nega a prestar més serveis. El progrés humà s'ha detingut en un atzucac. Tanmateix els darrers triomfs del pensament tècnic, les forces productives naturals ja no augmenten. El símptoma més clar de la decadència és l'estancament mundial de la indústria de la construcció, com a conseqüència de la paralització de noves inversions en les branques fonamentals de l'economia. Els capitalistes ja no són capaços de creure en el futur del seu propi sistema. L'estimulació de construccions pel govern signifiquen l'augment en els impostos i la disminució de la renda nacional espontanis, especialment des que la part principal de les noves construccions del govern està destinada directament a finalitats de guerra.

El marasme ha adquirit un caràcter particularment degradant en l'esfera més antiga de l'activitat humana, en la més estretament relacionada amb les necessitats vitals de l'home: l'agricultura. No prou satisfets amb els obstacles que la propietat privada, en la seua forma més reaccionària, la dels petits terratinents, oposa al desenvolupament de l'agricultura, els governs capitalistes es veuen obligats ben sovint a limitar la producció artificialment amb l'ajuda de mesures legislatives i administratives que haurien espantat els artesans dels gremis en l'època de la seua decadència.

La història donarà compte que el govern del país capitalista més poderós ha concedit premis als agricultors per a que reduïren les seues plantacions, és a dir, per a disminuir artificialment la renda nacional ja en disminució. Els resultats parlen per si mateixos: malgrat les grandioses possibilitats de producció, fruits

de l'experiència i la ciència, l'economia agrària no surt d'una crisi de putrefacció, mentre que el nombre de famolencs, la major part de la humanitat, continua creixent amb major rapidesa que la població del nostre planeta. Els conservadors consideren com una política sensible, humanitària, la defensa d'un ordre social que ha caigut en una bogeria tan destructiva i condemnen la lluita del socialisme contra semblant bogeria com una utopia destructiva.

El feixisme i el New Deal

Dos mètodes rivalitzen en l'arena mundial per a salvar el capital històricament condemnat a mort: el feixisme i el New Deal. El feixisme basa el seu programa en la dissolució de les organitzacions obreres, en la destrucció de les reformes socials i en l'anihilament complet dels drets democràtics, amb l'objecte de prevenir el renaixement de la lluita de classes del proletariat. L'estat feixista legalitza oficialment la degradació dels treballadors i la depauperització de les classes mitjanes en nom de la salvació de la "nació" i de la "raça", noms presumptuosos sota què s'oculta al capitalisme en decadència.

La política del New Deal, que tracta de salvar la democràcia imperialista per mitjà de regals a l'aristocràcia obrera i camperola, només és accessible en la seua gran amplitud a les nacions vertaderament riques, i en aquest sentit és una política nord-americana per excel·lència. El govern nord-americà ha tractat d'obtenir una part de les despeses d'aqueixa política a costa dels monopolistes, exhortant-los a augmentar els salaris i a disminuir la jornada de treball per tal d'augmentar, així, el poder adquisitiu de la població i per a estendre la producció. Léon Blum intentà traslladar aqueix sermó a l'escola primària francesa. En va! El capitalista francès, com el nord-americà, no produeix per amor a la producció, sinó per a obtenir guany. Es troba sempre disposat a limitar la producció i, inclusivament, a destruir els productes manufacturats si, com a conseqüència d'això, augmenta la seua part en la renda nacional.

On el programa del New Deal és més inconsistent és en el fet que mentre predica sermons als magnats del capital sobre els avantatges de l'abundància respecte a l'escassetat, el govern concedeix premis per a reduir la producció. És possible una confusió major? El govern refuta als seus crítics amb aquest desafiament: Podeu fer-ho millor? Tot açò significa que en la base del capitalisme la situació és desesperada.

A partir de 1933, és a dir, en el curs dels darrers sis anys, el govern federal, els diversos estats i les municipalitats dels Estats Units han lliurat als desocupats prop de 15 milions de dòlars com a ajuda (quantitat completament insuficient per si mateixa i que només representa una petita part de la pèrdua de salaris, però al mateix temps, tenint en compte la renda nacional en decadència, una

quantitat colossal). Durant 1938, que fou un any de relativa recuperació econòmica, el deute nacional dels Estats Units augmentà en 2 mil milions de dòlars (era de 38 mil milions), és a dir, depassà en 12 mil milions de dòlars el punt més alt assolit a finals de la guerra mundial.

A principis de 1939 superà els 40 mil milions de dòlars. I doncs, què? El creixement del deute nacional és, per descomptat, una càrrega per a les generacions futures. Però el mateix New Deal només fou possible gràcies a la tremenda riquesa acumulada per les generacions precedents. Únicament una nació molt rica pot portar a terme una política econòmica tan extravagant. Però ni tan sols aqueixa nació pot continuar vivint indefinidament a costa de les generacions anteriors. La política del *New Deal*, amb els seus resultats ficticis i el seu augment real del deute nacional, ha de portar necessàriament a una feroç reacció capitalista i a una explosió devastadora de l'imperialisme. Amb altres paraules, condueix als mateixos resultats que la política del feixisme.

Anomalia o norma?

El secretari de l'Interior dels Estats Units, Mr. Harold L. Ickes, considera com una de les més estranyes anomalies de la història el fet que Estats Units, democràtic en la forma, siga autocràtic en el seu contingut: “Nord-Amèrica, el país en què la majoria governa, ha estat controlada, almenys fins a 1933 (!) pels monopolis, que al seu torn són dirigits per un ínfim nombre d'accionistes”. El judici és correcte, amb l'excepció de la insinuació que amb l'adveniment de Roosevelt ha cessat o s'ha debilitat el govern del monopoli. No obstant, el que Ickes anomena “una de les més estranyes anomalies de la història” és en realitat la norma inqüestionable del capitalisme. La dominació del feble pel fort, de la majoria per la minoria, dels treballadors pels explotadors, és una llei fonamental de la democràcia burgesa. allò que distingeix Estats Units dels altres països és simplement el major abast i la major perversitat de les contradiccions del seu capitalisme. La carència d'un passat feudal, la riquesa de recursos naturals, un poble enèrgic i emprenedor, tots els requisits que auguraven un desenvolupament ininterromput de la democràcia, han engendrat de fet una concentració fantàstica de la riquesa.

Amb la promesa aquesta vegada de menar la lluita contra els monopolis fins a triomfar sobre ells, Ickes pren com a prova, força imprudentment, Thomas Jefferson, Andrew Jackson, Abraham Lincoln, Theodore Roosevelt i Woodrow Wilson com a predecessors de Franklin D. Roosevelt. Pràcticament totes les nostres més grans figures històriques (digué el 30 de desembre de 1937) són “il·lustres a causa la seua lluita persistent i animosa per a impedir la superconcentració de la riquesa i del poder en unes poques mans”. Però de les seues mateixes paraules es dedueix que el resultat d'aqueixa “lluita persistent i animosa” és el domini complet de la democràcia per la plutocràcia.

Per alguna raó inexplicable Ickes pensa que, aquesta vegada, la victòria està assegurada sempre que el poble compregui que la lluita no és “entre el New Deal i la mitjana dels homes cultes de negocis, sinó entre el New Deal i els “Borbó” de les seixanta famílies que han mantingut la resta dels homes cultes de negocis sota el terror del seu domini”, en deterioració de la democràcia i dels esforços de les “més grans figures històriques”. Els Rockefeller, els Morgan, els Mellon, els Vanderbilt, els Guggenheim, els Ford i companyia no envaïren Estats Units des de fora, com Cortez envaï Mèxic; nasqueren orgànicament del “poble”, o més precisament de la classe dels “industrials i homes de negocis cultes”, i representen avui, d’acord amb la predicció de Marx, l’apogeu natural del capitalisme. ¿Si una democràcia jove i forta en l’apogeu de la seua vitalitat no fou incapaç de contenir la concentració de la riquesa quan el procés es trobava encara en el seu començament, és possible creure ni tan sols per un minut que una democràcia en decadència siga capaç de debilitar els antagonismes de classe que han arribat al seu límit màxim? Allò que és ben cert és que l’experiència del New Deal no dóna peu per a semblant optimisme. En refutar les acusacions de la indústria pesant contra el govern, Robert H. Jackson, un home ben col·locat en les esferes de l’administració, demostrà amb xifres que durant el govern de Roosevelt els beneficis dels magnats del capital assoliren altures amb què ells mateixos havien deixat de somiar durant el darrer període de la presidència de Hoover, de què es dedueix en tot cas que la lluita de Roosevelt contra els monopolis no ha estat coronada amb un èxit major que la de tots els seus predecessors.

El retorn al passat

No es pot menys que estar d’acord amb el professor Lewis W. Douglas, l’antic Director de Pressupostos en l’administració de Roosevelt, quan condemna el govern per “atacar” el monopoli en un camp mentre fomenta el monopoli en molts altres. No obstant, en la realitat, no pot ser d’una altra manera. Segons Marx, el govern és el comitè executiu de la classe governant. Cap govern es troba en situació de lluitar contra el monopoli en general, és a dir, contra la classe en el nom de la qual governa.

Mentre ataca alguns monopolis es troba obligat a buscar un aliat en altres monopolis. En aliança amb els bancs i amb la indústria lleugera pot descarregar, ocasionalment, colps contra els trusts de la indústria pesant, els quals no deixen de collir per aqueix motiu beneficis fantàstics.

Lewis Douglas no contraposa la ciència al xarlatanisme oficial, sinó simplement una altra classe de xarlatanisme. Veu la font del monopoli no en el capitalisme sinó en el proteccionisme i, d’acord amb això, descobreix la salvació de la societat no en l’abolició de la propietat privada dels mitjans de producció, sinó en la rebaixa dels drets de duana. “A menys que es restaure la llibertat dels

mercats (prediu) és difícil que la llibertat de totes les institucions, empreses, llibertat de paraula, educació, religió, pugui sobreviure.” En altres paraules, sense el restabliment de la llibertat del comerç internacional, la democràcia onsevol i en qualsevol extensió que haja sobreviscut, ha de cedir a una dictadura revolucionària o feixista. Però la llibertat del comerç internacional és inconcebible sense la dominació del monopoli. Malauradament, Mr. Douglas, al igual que Mr. Ickes, al igual que Mr. Jackson, al igual que Mr. Cummings, i al igual que el mateix Roosevelt, no s’ha molestat en indicar-nos la seua pròpia medicina contra el capitalisme monopolista i en conseqüència contra una revolució o un règim totalitari.

La llibertat de comerç, com la llibertat de competència, com la prosperitat de la classe mitjana, pertanyen irrevocablement al passat. Conduir-nos al passat és avui en dia l’única medicina dels reformadors democràtics del capitalisme: donar més “llibertat” a petits i mitjans industrials i homes de negocis, canviar al seu favor el sistema de crèdits i de moneda, alliberar el mercat del domini dels trusts, eliminar els especuladors professionals de la Borsa, restaurar la llibertat del comerç internacional i, així, fins l’infinit. Els reformadors somien fins i tot en limitar l’ús de les màquines i decretar la proscripció de la tècnica, que pertorba l’equilibri social i causa moltes preocupacions.

Els savis i el marxisme

En un discurs en defensa de la ciència pronunciat el 7 de desembre de 1937 el doctor Robert A. Millikan, un dels millors físics nord-americans, feu aquesta observació: “Les estadístiques dels Estats Units demostren que el percentatge de la població que ‘treballa lucrativament’ no ha deixat d’augmentar durant els últims cinquanta anys, en els que la ciència ha estat més aplicada”. Aquesta defensa del capitalisme sota la forma d’una defensa de la ciència no pot considerar-se molt afortunada. Precisament durant el darrer mig segle és quan la correlació entre l’economia i la tècnica s’ha alterat agudament. El període a què es refereix Millikan inclou el començament de la declinació capitalista així com el cim de la prosperitat capitalista. Ocultar el començament d’aqueixa declinació, que és mundial, és procedir com un apologista del capitalisme. Rebutjant el socialisme d’una manera descarada amb l’ajuda d’arguments que a penes farien honor a Henry Ford, el doctor Millikan ens diu que cap sistema de distribució pot satisfer les necessitats de l’home sense elevar el nivell de la producció. És indiscutible. Però és una llàstima que el famós físic no explique als milions de nord-americans aturats com podrien participar de fet en l’augment de la renda nacional. Els sermons sobre la gràcia miraculosa de la iniciativa individual i l’alta productivitat del treball, no podran segurament proporcionar ocupacions als aturats, no cobriran el dèficit del pressupost, no trauran l’economia nacional de l’atzucac.

Allò que distingeix Marx és la universalitat del seu geni, la seua capacitat per a comprendre els fenòmens i els processos dels diversos camps en la seua connexió inherent. Sense ser un especialista en les ciències naturals, fou un dels primers en apreciar la importància dels grans descobriments en aqueix terreny: per exemple, la teoria del darwinisme. Allò que assegurava a Marx aqueixa preeminència no era tant el seu intel·lecte sinó la virtut del seu mètode. Els savis impregnats d'idees burgeses poden pensar que es troben per damunt del socialisme, però el cas de Robert Millikan no és sinó una confirmació de què, en l'esfera de la sociologia, no són més que xarlatans incurables.

Les possibilitats de producció i la propietat privada

En el seu missatge al Congrés al començament de 1937, el president Roosevelt expressà el seu desig d'augmentar la renda nacional a 90 o 100 mil milions de dòlars, sense indicar, no obstant, com aconseguir-ho. Per si mateix, aqueix programa era excessivament modest. En 1929, quan hi havia al voltant de 2 milions d'aturats, la renda nacional arribà als 81 mil milions de dòlars. La posada en marxa de les actuals forces productives, bastaria no sols per a realitzar el programa de Roosevelt, sinó per a superar-lo considerablement. Màquines, matèries primeres, mà d'obra, no manca res, (ni tampoc necessitats de la població). Si malgrat això el pla és irrealitzable (i ho és) l'única raó és el conflicte irreconciliable que s'ha desenvolupat entre la propietat capitalista i la necessitat social d'una producció creixent. El famós Control Nacional de la capacitat de producció, patrocinat pel govern, ha arribat a la conclusió que el cost total de la producció i dels serveis s'elevava en 1929 a quasi 94 mil milions de dòlars, calculats sobre la base dels preus al detall. No obstant, si haguessen estat utilitzades totes les vertaderes possibilitats de producció, aqueixa xifra s'hagués elevat a 135 mil milions de dòlars, el que hauria suposat 4.370 dòlars anuals per a cada família, suma suficient per tal d'assegurar una vida decent i còmoda. Cal afegir que els càlculs del Control Nacional estan basats en l'actual organització productiva dels Estats Units tal com la història anàrquica del capitalisme ho ha fet. Si aquesta organització fos reorganitzada sobre la base d'un pla socialista unificat, les xifres de producció podrien ser superades considerablement i es podria assegurar a tothom un alt nivell de vida i confort, basat en una jornada de treball extremadament curta.

Així, per a salvar la societat no cal detenir el desenvolupament de la tècnica, tancar les fàbriques, concedir premis als agricultors perquè sabotegen l'agricultura, transformar un terç dels treballadors en captaires, ni cridar els folls perquè facen de dictadors. Totes aquestes mesures, irrisions colpidores dels interessos de la societat, són inútils. Allò que és indispensable i urgent és separar els mitjans de producció dels seus actuals propietaris paràsits i organitzar la societat d'acord amb un pla racional. Llavors serà, per fi, realment possible guarir la societat dels seus mals. Tots aquells que saben treballar

trobarien treball. La duració de la jornada de treball disminuiria gradualment. Les necessitats de tots els membres de la societat trobarien possibilitats d'una satisfacció creixent. Les paraules “pobresa”, “crisi”, “explotació”, desapareixerien de la circulació. El gènere humà podria creuar, finalment, el llindar de la vertadera humanitat.

La ineluctabilitat del socialisme

“Amb el nombre constantment decreixent dels magnats del capital, [diu Marx] els quals usurpen i monopolitzen tots els avantatges d'aquest procés de transformació, augmenta la massa de la misèria, de la pressió de la servitud, de la degeneració, de l'explotació, però també augmenta la rebel·lió de la classe obrera, cada dia més nombrosa i instruïda, unida i organitzada pel mateix mecanisme del procés de producció capitalista [...] La centralització dels mitjans de producció i la socialització del treball en arribar en un cert punt esdevenen incompatibles amb llur closca capitalista. I la fan esclatar. *Sona l'hora de la propietat privada capitalista. Els expropiadors són expropiats.*”⁷ És la revolució socialista. Per a Marx, el problema de reconstruir la societat no sorgia de cap prescripció motivada per les seues predileccions personals; era una conseqüència, com una necessitat històrica rigorosa, de la creixent maduresa de les forces productives per una banda; de la ulterior impossibilitat de fomentar aqueixes forces a mercè de la llei del valor per un altra banda.

Les elucubracions de certs intel·lectuals segons els quals, contra la teoria de Marx, el socialisme no és inevitable sinó únicament possible, estan desproveïdes de tot contingut. Evidentment, Marx no volgué dir que el socialisme es realitzaria sense la intervenció de la voluntat i l'acció de l'home: semblant idea és senzillament un absurd. Marx predigué que la socialització dels mitjans de producció seria l'única solució del col·lapse econòmic en què ha de culminar, inevitablement, el desenvolupament del capitalisme, col·lapse que tenim davant dels nostres ulls. Les forces productives necessiten un nou organitzador i un nou amo i, atès que l'existència determina la consciència, Marx no dubtava que la classe treballadora, a costa d'errors i de derrotes, arribaria a comprendre la vertadera situació i, tard o d'hora, trauria les necessàries conclusions pràctiques.

Que la socialització dels mitjans de producció creats pels capitalistes ofereix un tremend avantatge econòmic es pot demostrar avui en dia no sols en teoria sinó, també, amb l'experiència de l'URSS, malgrat les limitacions d'aqueixa experiència. És veritat que els reaccionaris capitalistes, no sense artifici, fan servir el règim de Stalin com un espantall contra les idees socialistes. De fet, Marx mai digué que el socialisme podria realitzar-se en un sol país, i, menys encara, en un país endarrerit. Les contínues privacions de les masses en la Unió Soviètica, l'omnipotència de la casta privilegiada que s'eleva per damunt de la

nació i la seua misèria, l'arbitrària arrogància dels buròcrates, tot plegat no són conseqüències del mètode econòmic socialista, sinó de l'aïllament i de l'endarreriment històric de l'URSS assetjada pels països capitalistes. Allò d'admirable és que sota aqueixes condicions excepcionalment desfavorables, l'economia planificada haja assolit demostrar els seus indiscutibles avantatges.

Tots els salvadors del capitalisme, els de l'espècie democràtica com els de la feixista, s'esforcen en limitar o, almenys, dissimular el poder dels magnats del capital per tal d'impedir "l'expropiació dels expropiadors". Tots ells reconeixen, i molts d'ells ho admeten obertament, que el fracàs de les seues temptatives reformistes ha de portar inevitablement a la revolució socialista. Tots ells han aconseguit demostrar que els seus mètodes per a salvar el capitalisme no són més que xarlatanisme reaccionari i impotent. La predicció de Marx sobre la ineluctabilitat del socialisme és així confirmat per l'absurd.

La propaganda de la "tecnocràcia", que ha florit en el període de la gran crisi de 1929-1932, està fonamentada en la premissa correcta de què l'economia ha de ser racionalitzada únicament per mitjà de la unió de la tècnica elevada a l'altura de la ciència i del govern al servei de la societat.

Ací és on comença la gran tasca revolucionària. Per tal d'alliberar la tècnica de la intriga dels interessos privats i col·locar el govern al servei de la societat cal "expropiar els expropiadors". Únicament una classe poderosa, interessada en el seu propi alliberament i oposada als expropiadors capitalistes és capaç d'acomplir aqueixa tasca. Únicament mitjançant l'aliança amb un govern proletari podrà construir la capa qualificada dels tècnics una economia vertaderament científica i vertaderament racional, és a dir, una economia socialista.

Allò millor seria arribar a aqueix objectiu per una via pacífica, gradual, democràtica. Però l'ordre social que s'ha sobreviscut a si mateix no cedeix mai el lloc al seu successor sense resistència. Si la democràcia jove i forta demostrà en el seu temps ser incapaç d'impedir l'acaparament de la riquesa i del poder per la plutocràcia, ¿és possible esperar que una democràcia senil i devastada es mostre capaç de transformar un ordre social basat en el domini il·limitat de seixanta famílies? La teoria i la història ensenyen que la substitució d'un règim social per un altre, pressuposa la forma més elevada de la lluita de classes, és a dir, la revolució. Ni tan sols l'esclavitud pogué ser abolida als Estats Units sense una guerra civil. "La força és la comare de tota societat vella prenyada d'una nova." Ningú ha estat encara capaç de refutar aquest principi fonamental de Marx en la sociologia de la societat de classes. Només una revolució socialista pot obrir el camí vers el socialisme.

El marxisme als Estats Units

La república nord-americana ha anat més lluny que les altres en el domini de la tècnica i de l'organització de la producció. No és només Nord-Amèrica sinó que és tota la humanitat la que es construirà sobre aquests fonaments. No obstant, les diverses fases del procés social en una sola i mateixa nació segueixen ritmes diversos que depenen de condicions històriques especials. Mentre Estats Units gaudeix d'una tremenda superioritat en la tecnologia, el seu pensament econòmic es troba extremadament endarrerit tant en la dreta com en l'esquerra. John L. Lewis té gairebé els mateixos objectius que Franklin D. Roosevelt. Si tenim en compte la naturalesa de la seua missió, la funció social de Lewis és incomparablement més conservadora, per no dir reaccionària, que la de Roosevelt. En certs cercles nord-americans hi ha una tendència a repudiar aquesta o aquella teoria revolucionària sense cap mena de crítica científica, amb la simple declaració que és "no nord-americana". Però ¿on pot trobar-se el criteri que permeta distingir allò que és nord-americà i allò que no ho és? El cristianisme fou importat als Estats Units alhora que els logaritmes, la poesia de Shakespeare, les nocions dels drets de l'home i del ciutadà i d'altres productes, no sense importància, del pensament humà. El marxisme es troba avui en dia en la mateixa categoria.

El Secretari nord-americà d'Agricultura, Henry A. Wallace, ha imputat a l'autor d'aquestes línies "...una estretor dogmàtica que és totalment no nord-americana" i ha contraposat al dogmatisme rus l'esperit oportunista de Jefferson, que sabia com arreglar-se-les amb els seus adversaris. Segons sembla, mai se li ha ocorregut a Mr. Wallace que una política de compromisos no és una funció d'algun esperit nacional immaterial, sinó un producte de les condicions materials. Una nació que s'ha fet rica ràpidament té reserves suficients per a conciliar les classes i els partits hostils. Quan, per contra, les contradiccions socials s'exacerben, la base de la política de compromisos desapareix. Si Nord-Amèrica no ha conegut "l'estretor dogmàtica" únicament és perquè tenia una gran abundància de terres verges, fonts de riquesa natural inexhauribles i també, sembla, oportunitats il·limitades per a enriquir-se. No obstant, inclús sota aquestes condicions, l'esperit de compromís no impedí la Guerra Civil quan sonà l'hora. De totes maneres, les condicions materials que constituïren la base de l'"americanisme" pertanyen avui cada vegada més al passat. D'aquí se'n deriva la crisi profunda de la ideologia nord-americana tradicional.

El pensament empíric, limitat a la solució de les tasques immediates, semblà prou adequat tant en els cercles obrers com en els burgesos durant tot el temps que la llei del valor de Marx suplí el pensament de cadascun. Però avui en dia aquesta llei produeix efectes oposats. En compte d'impulsar l'economia cap avant, mina els seus fonaments. El pensament eclèctic conciliatori, que manté una actitud desfavorable o desdenyosa respecte al marxisme com un "dogma", i

amb el seu apogeu filosòfic, el pragmatisme, es fa completament inadequat, cada vegada més insubstancial, reaccionari i ridícul.

Al contrari, són les idees tradicionals de l'“americanisme” que s'han convertit en un dogma sense vida, petrificat, que no engendra més que errors i confusions. Al mateix temps, la doctrina econòmica de Marx ha adquirit una viabilitat peculiarment i especialment en allò tocant als Estats Units. Tanmateix que *El Capital* es recolza en un material internacional, preponderantment anglès, en els seus fonaments teòrics, és una anàlisi del capitalisme pur, del capitalisme com a tal. Indubtablement, el capitalisme que s'ha desenvolupat en les terres verges i sense història de Nord-Amèrica és el que més s'apropa a aqueix tipus ideal de capitalisme.

Malgrat la presència de Wallace, Nord-Amèrica s'ha desenvolupat econòmicament no d'acord amb els principis de Jefferson, sinó d'acord amb les lleis de Marx. En reconèixer-ho s'ofèn tan poc l'amor propi nacional com en reconèixer que Nord-Amèrica pega voltes al voltant del sol d'acord amb les lleis de Copèrnic. *El Capital* ofereix una diagnosi exacta de la malaltia i un pronòstic irremplaçable. En aquest sentit la teoria de Marx està molt més impregnada del nou “americanisme” que les idees d'Hoover i Roosevelt, de Green i de Lewis.

És cert que hi ha una literatura original molt difosa als Estats Units, consagrada a les crisis de l'economia nord-americana. En la mesura en què aqueixos economistes conscienciosos ofereixen una descripció objectiva de les tendències destructives del capitalisme nord-americà, les seues recerques, prescindint de les seues premisses teòriques, semblen il·lustracions directes de les teories de Marx. La tradició conservadora d'aquests autors es palesa, no obstant, quan s'encaboten obstinadament en no traure conclusions precises, limitant-se a tristes prediccions o a vulgaritats tan edificants com “el país ha de comprendre que...”, “l'opinió pública ha de considerar seriosament...”, etcètera. Aqueixos llibres s'assemblen a un ganivet sense fulla.

Als Estats Units hi hagueren marxistes en el passat, certament, però eren d'un estrany tipus de marxistes, o més bé de tres tipus estranys. En primer lloc es trobaven els emigrants foragitats d'Europa, que feren tot el que pogueren però que no trobaren eco; en segon lloc, hi hagué grups nord-americans aïllats, com els DeLeonistes, que en el curs dels esdeveniments i a conseqüència dels seus propis errors, esdevingueren sectes; en tercer lloc, els diletants atrets per la Revolució d'Octubre i que simpatitzaven amb el marxisme com una teoria exòtica que tenia molt poc a veure amb Estats Units. Aquesta època ha passat. Ara comença una nova època d'un moviment de classe independent a càrrec del proletariat i al mateix temps del vertader marxisme. En açò també, Estats Units encalçarà en poc de temps Europa i la superarà. La seua tècnica progressista i la seua estructura social progressista preparen el camí en l'esfera doctrinària. Els

millors teòrics del marxisme apareixeran en sòl americà. Marx serà el guia dels treballadors nord-americans avançats. Per a ells aquesta exposició abreujada del primer volum d'*El Capital* constituirà només el pas inicial cap a l'estudi complet de Marx.

L'espill ideal del capitalisme

En l'època en què es publicà el primer volum d'*El Capital*, la dominació mundial de la burgesia era encara indiscutible. Les lleis abstractes de l'economia de mercat trobaren, naturalment, la seua més perfecta encarnació, és a dir, la menys submissa a les influències del passat, en el país en què el capitalisme havia aconseguit el seu major desenvolupament. En basar la seua anàlisi principalment en Anglaterra, Marx tenia en vista no sols Anglaterra, sinó tot el món capitalista. Utilitzà l'Anglaterra de la seua època com el millor espill del capitalisme d'aquesta època.

Ara només queda el record de l'hegemonia britànica. Els avantatges de la primogenitura capitalista s'han convertit en desavantatges. L'estructura tècnica i econòmica d'Anglaterra s'ha desgastat. El país continua depenent en la seua posició mundial del seu imperi colonial, herència del passat, més que d'un potencial econòmic actiu. Açò explica incidentalment la caritat cristiana de Chamberlain envers el gangsterisme internacional dels feixistes, que tant ha sorprès al món sencer. La burgesia anglesa no pot deixar de reconèixer que la seua decadència econòmica s'ha fet completament incompatible amb la seua posició en el món i que una nova guerra amenaça amb l'enfonsament de l'Imperi Britànic. Essencialment semblant és la base econòmica del "pacifisme" francès.

Alemanya, per contra, ha utilitzat per al seu ràpid ascens capitalista els avantatges de l'endarreriment històric, equipant-se amb la tècnica més perfecta d'Europa. Tenint una base nacional estreta i insuficiència de recursos naturals, el dinamisme capitalista d'Alemanya, s'ha transformat per necessitat en el factor més explosiu de l'anomenat equilibri de les potències mundials. La ideologia epilèptica de Hitler no és més que el reflex de l'epilèpsia del capitalisme alemany.

A més de les nombroses i inapreciables avantatges de caràcter històric, el desenvolupament dels Estats Units gaudí de l'avantatge d'un territori immensament gran i d'una riquesa natural incomparablement major que Alemanya. En haver avantatjat considerablement Gran Bretanya, la República nord-americana arribà a ser al començament del segle actual la principal fortalesa de la burgesia mundial. Totes les potencialitats del capitalisme hi trobaren la seua més alta expressió. En cap altre lloc del nostre planeta pot de

camp manera la burgesia superar les realitzacions de la república del dòlar, que s'ha convertit en el segle XX en l'espill més perfecte del capitalisme.

Per les mateixes raons que menaren Marx a basar la seua exposició en les estadístiques angleses, nosaltres hem recorregut, en la nostra modesta introducció, a l'experiència econòmica i política dels Estats Units. No cal dir que no seria difícil citar fets i xifres anàlegs, prenent-los de la vida de qualsevol altre país capitalista. Però això no afegiria res d'essencial. Les conclusions serien les mateixes i només els exemples serien menys sorprenents.

La política del Front Popular a França ha estat, com ho ha assenyalat perspicaçment un dels seus financers, una adaptació del New Deal "per a lil·liputencs". És perfectament evident que en una anàlisi teòrica és molt més convenient tractar amb magnituds ciclòpies que no amb magnituds lil·liputenques. La mateixa immensitat de l'experiment de Roosevelt ens demostra que només un miracle pot salvar el sistema capitalista mundial. Però succeeix que el desenvolupament de la producció capitalista ha posat fi a la producció de miracles. No obstant, és evident que si es pogués produir el miracle del rejuveniment del capitalisme, aqueix miracle només es podria produir als Estats Units. Però aqueix rejuveniment no s'ha produït. Allò que no és accessible als ciclops, molt menys ho és als lil·liputencs. Assentar els fonaments d'aquesta senzilla conclusió és l'objecte de la nostra excursió pel camp de l'economia nord-americana.

Les metròpolis i les colònies

"El país més desenvolupat industrialment [escrigué Marx en el pròleg a la primera edició d'*El Capital*] no fa més que ensenyar al menys desenvolupat la imatge del seu futur."⁸ Aquest pensament no pot ser pres al peu de la lletra sota cap circumstància. El creixement de les forces productives i l'aprofundiment de les incompatibilitats socials són indubtablement la sort que els correspon a tots els països que han pres el camí de l'evolució burgesa. No obstant, la desproporció en els "ritmes" i mesures que sempre es produeix en l'evolució de la humanitat, no sols es fa especialment aguda sota el capitalisme, sinó que dóna origen a la completa interdependència, feta de submissió, explotació i opressió, entre els països de tipus econòmic diferent. Només una minoria de països ha realitzat completament aqueix desenvolupament sistemàtic i lògic que parteix de l'artesanat i arriba a la fàbrica, passant per la manufactura, desenvolupament que Marx sotmeté a una anàlisi tan detallada. El capital comercial, industrial i financer ha envaït des de l'exterior els països endarrerits, destruint en part les formes primitives de l'economia nativa i en part subjectant-los al sistema industrial i banquer d'Occident. Sota el fuet de l'imperialisme, les colònies es veieren obligades a prescindir de les etapes intermèdies, recolzant-se al mateix

temps artificialment en un nivell o en un altre. El desenvolupament de l'Índia no ha reproduït el desenvolupament d'Anglaterra; l'ha completat. No obstant, per a poder comprendre el tipus combinat de desenvolupament dels països endarrerits i dependents com l'Índia cal no oblidar mai l'esquema clàssic que Marx derivà del desenvolupament d'Anglaterra. La teoria obrera del valor guia igualment els càlculs dels especuladors de la City de Londres i les transaccions monetàries en els racons més remots de Haiderabad, excepte que en l'últim cas adquireix formes més senzilles i menys astutes.

La desigualtat del desenvolupament ha comportat beneficis tremends per als països avançats, els quals, encara que en graus diversos, han seguit desenvolupant-se a costa dels endarrerits, explotant-los, convertint-los en colònies o, almenys, impeding-los elevar-se fins l'aristocràcia capitalista. Les fortunes d'Espanya, Holanda, Anglaterra, França, foren obtingudes, no sols amb la plus-vàlua extreta al seu propi proletariat, no sols pel pillatge de la seua petita burgesia, sinó també amb el pillatge sistemàtic de les seues possessions d'ultramar. L'explotació de classes fou complementada i la seua potencialitat augmentada amb l'explotació de les nacions. La burgesia de les metròpolis ha estat capaç d'assegurar una posició privilegiada per al seu propi proletariat, sobretot a les capes superiors, mitjançant una part dels superbeneficis amassats amb les colònies. Sense això hagués estat completament impossible qualsevol classe de règim democràtic estable. Sota la seua forma més desenvolupada, la democràcia burgesa esdevingué, i continua essent, una forma de govern accessible únicament a les nacions més aristocràtiques i més explotadores. L'antiga democràcia es basava en l'esclavitud, la democràcia imperialista es basa en el pillatge de les colònies.

Els Estats Units, que formalment quasi no té colònies, és, no obstant, la més privilegiada de totes les nacions de la història. Els actius immigrants arribats d'Europa prengueren possessió d'un continent excessivament ric, exterminaren la població nativa, s'apoderaren de la millor part de Mèxic i acaparen la part del lleó de la riquesa mundial. Les reserves de greix així acumulades, els continuen essent útils encara en l'època de la decadència, perquè els serveixen per a greixar els engranatges i les rodes de la democràcia.

La recent experiència històrica tant com l'anàlisi teòrica testimonien que el nivell de desenvolupament d'una democràcia i la seua estabilitat, estan en proporció inversa a la tensió de les contradiccions de classe. En els països capitalistes menys privilegiats (Rússia, d'una banda, i Alemanya, Itàlia, etcètera, per l'altra), incapaços d'engendrar una aristocràcia obrera, la democràcia mai s'ha desenvolupat en tota la seua extensió i han sucumbit a la dictadura amb relativa facilitat. No obstant, la contínua paràlisi progressiva del capitalisme prepara la mateixa sort a les democràcies privilegiades i més riques. L'única diferència està en les dates. La baixada incontenible de les condicions

de vida dels treballadors fa cada vegada menys possible per a la burgesia concedir a les masses el dret a participar en la vida política, inclús dins dels limitats marcs del parlamentarisme burgès. Qualsevol altra explicació del procés manifest del desallotjament de la democràcia pel feixisme és una falsificació idealista de la realitat, un engany o un autoengany.

Mentre destrueix la democràcia en les velles metròpolis del capital, l'imperialisme impedeix al mateix temps el desenvolupament de la democràcia en els països endarrerits. El fet que en la nova època ni una sola de les colònies o semicolònies haja realitzat una revolució democràtica, particularment en el camp de les relacions agràries, es deu per complet a l'imperialisme, que s'ha convertit en l'obstacle principal per al progrés econòmic i polític. Alhora que espolien la riquesa natural dels països endarrerits i restringeixen deliberadament el seu desenvolupament industrial independent, els magnats monopolistes i els seus governs concedeixen simultàniament el seu suport financer, polític i militar als grups semifeudals més reaccionaris i paràsits d'explotadors nadius. La barbàrie agrària artificialment conservada és avui en dia la plaga més sinistra de l'economia mundial contemporània. La lluita dels pobles colonials pel seu alliberament, saltant-se les etapes intermèdies, es transforma per necessitat en una lluita contra l'imperialisme i, d'aquesta manera, dona la mà a la lluita del proletariat en les metròpolis. Els aixecaments i les guerres colonials soscaven més que mai, al seu torn, les bases fonamentals del món capitalista i fan menys possible que mai el miracle de la seua regeneració.

L'economia mundial planificada

El capitalisme té el doble mèrit històric d'haver elevat la tècnica a un alt nivell i d'haver lligat totes les parts del món amb llaços econòmics. D'aquesta manera ha proporcionat els requisits materials per a la utilització sistemàtica de tots els recursos del nostre planeta. No obstant, el capitalisme no es troba en situació de complir aqueixa tasca urgent. El nucli de la seua expansió continua essent l'estat nacional amb les seues fronteres, les seues duanes i els seus exèrcits. No obstant, les forces productives han superat fa temps els límits de l'estat nacional, i així han transformat, en conseqüència, allò que abans era un factor històric progressiu en una restricció insuportable. Les guerres imperialistes no són sinó explosions de les forces productives contra les fronteres de l'estat que han arribat a ser massa estretes per a elles. El programa de l'anomenada "autarquia" no té res a veure amb el retorn a una economia autosuficient i circumscrita a l'interior de les seues fronteres. Només significa que hom prepara la base nacional per a una nova guerra.

Després de la signatura del Tractat de Versalles, hom cregué generalment que el globus terrestre s'havia repartit força bé. Però els esdeveniments més recents

han servit per a recordar-nos que el nostre planeta continua contenint terres que encara no han estat explotades o, almenys, suficientment explotades. La lluita per les colònies continua essent una part de la política del capitalisme imperialista. Per completament que siga dividit el món, el procés mai acaba, sinó que col·loca una vegada i una altra vegada a l'ordre del dia la qüestió del nou repartiment del món d'acord amb els canvis en la correlació entre les forces imperialistes. Tal és avui en dia la vertadera raó dels rearmaments, les crisis diplomàtiques i els preparatius de guerra.

Tots els esforços per presentar la guerra actual com un xoc entre les idees de la democràcia i del feixisme pertanyen al regne del xarlatanisme o de l'estupidesa. Les formes polítiques canvien, les ganes capitalistes romanen. Si a cada banda del Canal de la Manxa s'establís demà un règim feixista (i a penes podria atrevir-se hom a negar aqueixa possibilitat) els dictadors de París i Londres serien tan incapaços de renunciar a les seues possessions colonials com Mussolini i Hitler de renunciar a les seues reivindicacions nacionals. La lluita furiosa i desesperada per una nova divisió del món és una conseqüència irresistible de la crisi mortal del sistema capitalista.

Les reformes parcials i els adobaments per a res serviran. El desenvolupament històric ha arribat a una de les seues etapes decisives, en la que únicament la intervenció directa de les masses és capaç d'escombrar els obstacles reaccionaris i d'assentar les bases d'un nou règim. L'abolició de la propietat privada dels mitjans de producció és la primera condició per una era planificada, és a dir, per a la intervenció de la raó en l'esfera de les relacions humanes, primer en una escala nacional i, tot seguit, en una escala mundial. Una vegada començada, la revolució socialista s'estendrà de país en país amb una força infinitament major que amb la que s'estén avui en dia el feixisme. Amb l'exemple i l'ajuda de les nacions avançades, les nacions endarrerides seran també arrossegades pel gran corrent del socialisme. Cauran les barreres duaneres completament corcades. Les contradiccions que divideixen Europa i el món sencer trobaran la seua solució natural i pacífica dins del marc dels Estats Units Socialistes, a Europa com en les altres parts del món. La humanitat alliberada marxarà vers els seus més alts cims.

---

¹ Introducció al llibre d'Otto Rühle en què resumia *El Capital* [Nota del traductor].

² La influència moderadora de la competència (es queixa el ministre de justícia dels Estats Units, M. Homer S. Cummings) és poc a poc apartada i, en el seu conjunt, no és substituïda més que per "una vague record de les condicions d'altres temps".

³ Un comitè del Senat dels Estats Units constatà, el febrer de 1937, que, durant els darrers vint anys, les decisions de les més grans societats equivalgué a ordres per a la major part de la indústria nord-americana. El nombre de presidents dels consells d'administració d'aquestes companyies és gairebé el mateix que el del

---

gabinet presidencial dels Estats Units, el poder executiu del govern republicà. Però els membres que presideixen aqueixos consells són infinitament més poderosos que els membres del gabinet.

⁴ L'escriptor nord-americà Ferdinand Lundberg, que tanmateix la seua honestat científica és sobretot un economista conservador, ha escrit en un llibre que ha suscitat un gran enrenou: "Els Estats Units estan avui en dia acaparats i dominats per una jerarquia de seixanta de les més riques famílies, recolzades com a màxim per noranta famílies de menor riquesa. A aquests dos grups caldria afegir-ne un tercer graó d'unes tres centes altres famílies els ingressos de les quals supera els 100 milions de dòlars a l'any. La posició dominant pertany al primer grup de seixanta famílies que domina no sols el mercat sinó, també, les palanques del govern". Constitueixen el vertader govern, "el govern dels diners en una democràcia del dòlar".

⁵ Marx, K. [1867] 1984, *El Capital*, II, Edicions 62, Barcelona, p. 316 (Nota del traductor).

⁶ idem supra, p. 314.

⁷ idem supra, p. 442..

⁸ idem supra, volum I, p. 31.